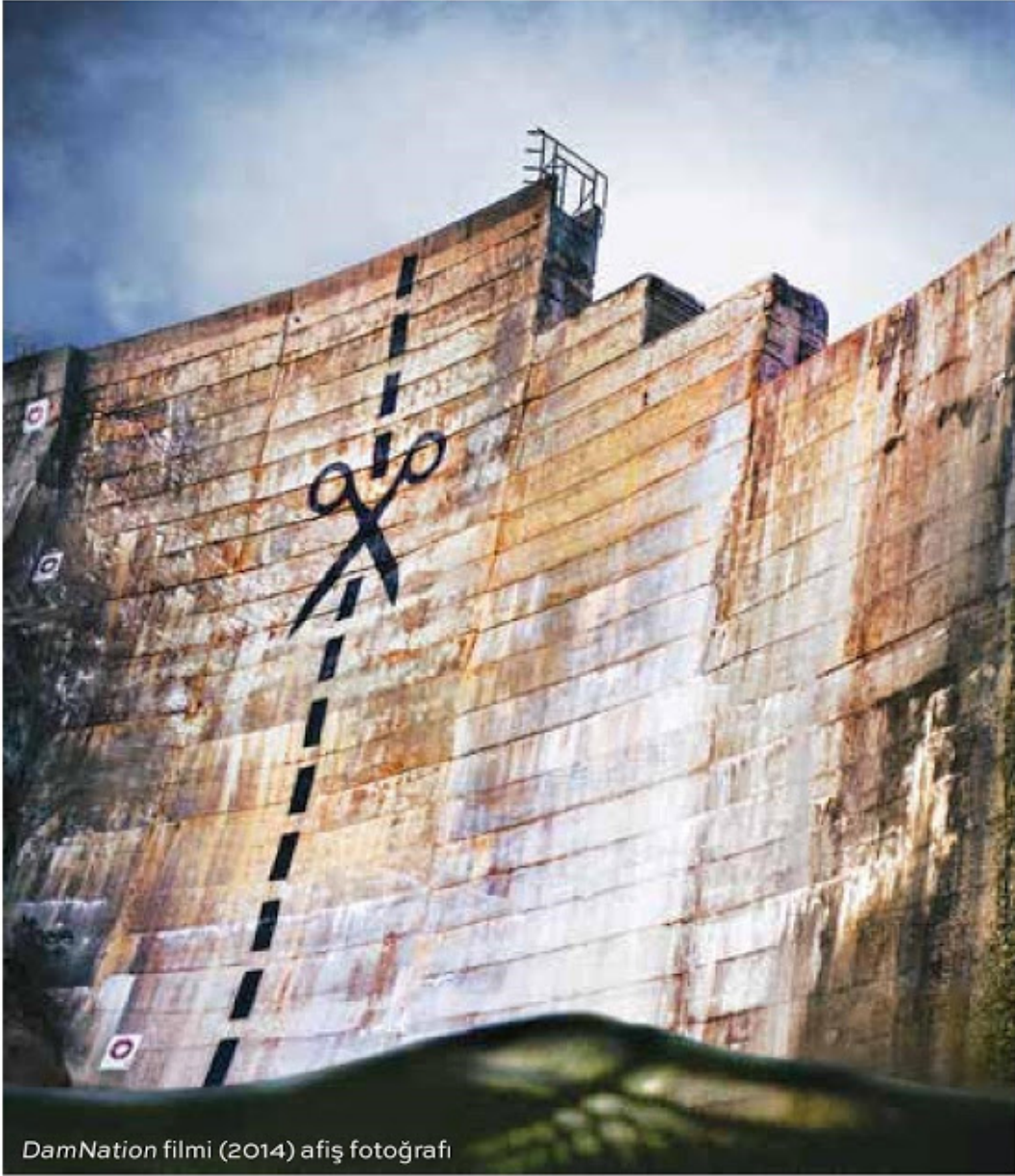

24th July 2018

Ayağını Suyuna Göre Uzatmak

DamNation filmi (2014) afiş fotoğrafı

[<https://2.bp.blogspot.com/-SSWPr4bBoNs/W1bwp9ptC0I/AAAAAAAAAFQg/NJXOUasdBYkqGoHPb2EhblxvBTRjfpR-gCLcBGAs/s1600/damnation.jpg>]

Dr. Akgün İlhan

Bümed Boğaziçi Üniversitesi Mezunlar Derneği Yayını (Sayı:237)

Türkiye küresel iklim değişikliğinden en fazla etkilenen bölgelerden biri olan Akdeniz Havzası'nda yer alıyor. Nitekim 1980'lerden bu yana Türkiye'de dört beş senede bir aşırı kurak dönemler yaşanıyor. 21. yüzyılın sonunda ülkenin tüketilebilir su potansiyelinin yılda 112 milyar metreküpten 40 milyar metreküpe düşmesi bekleniyor. Oysa günümüzde bu potansiyelin üçte birinden fazlası kullanılıyor. Yani Türkiye'nin nüfusu sabit kalsa bile 80 yıl içinde mevcut su varlığı yetersiz kalacak. Üstelik ülkenin nüfusu da hızla büyüyor. Dolayısıyla kişi başına düşen yıllık su miktarı bugün 1365 metreküp iken yaklaşık 30 sene içerisinde bunun Falkenmark su stresi indeksinde su fakirliği üst değeri olan 1000 metreküpe yaklaşması kaçınılmaz olacak. Geçtiğimiz kış son 44 yılın en büyük kuraklığını yaşadığımız resmi ağızlarca açıklandı. Orman ve Su İşleri Bakanı Veysel Eroğlu kuraklığın büyük olduğunu ama vatandaşın susuz kalmayacağını, 727 olan baraj sayısını beş yıl içinde ikiye katlayarak 2023 yılında 1454'e yükselteceklerini söyledi. Ancak Türkiye'nin iklimi hızla değişirken ve yağışların sıklığı azalıp şiddeti artarken "Bunca baraj ne işe yarayacak?" sorusu cevapsız kalıyor.

Kalkınma hedeflerinin kesişim noktası

Elbette barajlar sadece kuraklığa ve susuzluğa çare olsun diye yapılmıyor. Türkiye'nin ekonomik büyüme hayallerinin en önemli bileşeni su. 2023 Kalkınma Hedefleri'ne baktığımızda ülkenin hidrolik potansiyelinin yüzde 100'ünün enerji sektöründe kullanımı gibi çılgın hayaller görüyoruz. Nitekim Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı verilerine göre 2017 Temmuz ayı itibarıyla Türkiye'deki hidroelektrik santrali (HES) sayısı 613'ü bulmuş durumda. Sadece Karadeniz Bölgesi'nde son 10 yılda 203 adet HES yapılmış. Başka bir çılgın hedef de ülkenin linyit rezervlerinin tamamını kullanıma açmak. Oysa hem madencilikte hem de kömürlü termik santrallerde büyük miktarlarda su kullanılması gerekiyor.

Türkiye dünyanın beşinci büyük tarımsal ekonomisi olmayı da hedefliyor. Nitekim Devlet Su İşleri (DSİ) 2012-2016 döneminde senede 1 milyar metreküp tarımsal su sağlamak amacıyla "1000 Günde 1000 Gölet" adlı bir proje gerçekleştirdi. Hemen ardından "1000 Günde 1071 Gölet" adlı projeyi de başlatan DSİ, bu projeyi 2019 yılında tamamlamayı planlıyor. Sonuç olarak burada yalnızca birkaçını anabildiğimiz çılgın hedeflerin kesişim noktası olan su varlıkları kirleniyor ve hızla tükeniyor. Türkiye, suyunu enerjinin hammaddesine indirgemiş, akarsularını yüzlerce barajla tıkamış, akış yönünü değiştirmiş ve su döngüsünü alt üst etmiş bir ülkeye dönüşüyor.

Hegemonya aracı olarak su

Türkiye 20. yüzyılda Güneydoğu Anadolu Projesi'yle (GAP) hem bölgede ekonomik ve siyasi istikrar hem de Orta Doğu coğrafyasında bölgesel hakimiyet kurma aracı olarak suyu kullandı. 21. yüzyılda ise PKK'nın hareket yollarını kısıtlamak amacıyla Türkiye-Irak sınırına güvenlik barajları inşa etti. Ayrıca 2000'lerin başlarında Antalya'nın Manavgat Çayı'ndan gelen suyu İsrail'e "Barış Suyu" adı altında satmak için bir proje geliştirilmişti. Proje gerçekleşseydi günde 500 bin metreküp su deniz yoluyla taşınıp İsrail'e satılacaktı. Böylece suyun kısıtlı olduğu Orta Doğu ülkeleri arasında Türkiye önemli bir üstünlük elde etmiş olacaktı ama proje çeşitli nedenlerle iptal edildi. Ancak Türkiye pes etmedi. 2015'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Su Temin Projesi'ni hayata geçirdi. Böylece senede 75 milyon metreküp su, Mersin'in Dragon Çayı'ndan alınıp deniz içine döşenmiş borularla KKTC'ye taşınmaya başladı. Projeye karşı çıkan KKTC'nin muhalif kesimleri bu antlaşmanın KKTC'yi Türkiye'nin 82. vilayeti yapma projesi olduğunu ve esas amacın su üzerinden bir hakimiyet yaratmak olduğunu düşünüyor.

Barajlar çözümün değil, sorunun parçası

Kuraklığın çaresi ve ekonomik kalkınmanın sihirli formülü gibi sunulan barajlar aslında vejetasyon, sediman ve toprak gibi organik materyalleri bünyesinde biriktirerek çürümelerine neden olduğu için metan ve karbondioksit salımına sebep oluyor. Öyle ki Brezilya'nın Ulusal Uzay Araştırmaları Enstitüsü'ne göre insan kaynaklı metan gazının yüzde 23'ü barajlardan salınıyor. Barajlar karbonu toprakta tutan sulak alanların kurumasına da neden oluyor. Bu kuruma sonucunda toprakta bağlı olan karbon ve metan havaya salınıyor. Yani aslında barajlar iklim değişikliğini çözmek bir yana, daha da şiddetlendiriyor. Ayrıca barajlar gibi hidrolik altyapılar nedeniyle suyundan, toprağından olan insanlar göçe zorlanıp yoksullaşarak ekolojik adaletsizliğin kurbanı olurken, sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma da hayal oluyor.

Peki nereden geliyor bu baraj sevdası? Türkiye tüm olumsuzluklarına rağmen daha fazla baraj yapmakta niye bu kadar ısrarcı? Bu sadece Türkiye'ye has bir durum mu? Elbette hayır. Halihazırda pek çok ülke akarsularını barajlarla doldurmuş durumda. Örneğin sayısı 10 binleri bulan barajları yüzünden ABD yeni baraj yapamaz halde. İspanya kişi başına düşen baraj sayısı bakımından dünya birincisi. Suyu ekonomik büyümenin aracı olarak görüp aktığı ırmaklardan, geçtiği topraklardan, hayat verdiği canlılardan ve şekillendirdiği kültürlerden koparan teknokratik yönetim paradigması dünyada suyun nereden, nasıl, ne zaman ve ne kadar akacağına karar veriyor. Hidrolik paradigma

dediğimiz bu yaklaşım iklim değişikliği ve kuraklık gibi karmaşık sosyal-ekolojik sorunlara da aynı çözümleri öneriyor. Daha fazla sayıda baraj, gölet, su kanalı ve havzalar arası su taşıma projeleriyle dünyanın su döngüsü bozuluyor.

Tüm dünya, suyu H₂O'ya indirgeyen bu hidrolik paradigmayı hızla terk edip, sürekli büyüyen su talebini kontrol altına almaya ve azaltmaya yönelik politikalar hayata geçirmeli. Yani su yönetiminin birincil hedefi su verimliliği ve tasarrufu olmalı. Bir yerin artan su talebini karşılamak için başka bir havzada su açığı yaratmak ekolojik adaletsizliği ve yıkımı beraberinde getiriyor. İklim değişikliği ve su krizinin içinde olan Türkiye'nin artık "Suyu olan yerden olmayan yere taşıyoruz, olur biter" deme lüksü yok. Türkiye'nin daha çok baraj yapmaktansa, ayağını suyuna göre uzatması gerekiyor.

Posted 24th July 2018 by [Akgün İlhan](#)

Labels: [Barajlar](#), [Hidrolik Paradigma](#), [Türkiye'de Su Yönetimi](#)

0 Add a comment

 Comment as:
   Notify me